

Magdalena Sasin

Międzypokoleniowy przekaz zainteresowań na przykładzie zainteresowań sztuką

Streszczenie: Autorka zwraca uwagę na niedoceniany w badaniach zainteresowań aspekt przekazu międzypokoleniowego. Jego znaczenie potwierdzają wyniki badań, przeprowadzonych przez autorkę do pracy doktorskiej na temat zainteresowań kulturalnych młodzieży. Wynika z nich, że rodzinny przekaz międzypokoleniowy jest jednym z podstawowych czynników rozwoju zainteresowań, a z niego wywodzą się inne typy oddziaływań, w tym mediów oraz szkoły. Rodzina dostarcza wzorców zachowań i formułuje oczekiwania wobec dzieci. Zainteresowania w mniejszym stopniu korelują z wrodzonymi uzdolnieniami, w większym zaś – z zainteresowaniami rodziców, co wskazuje na decydujący wpływ wspólnego spędzania czasu wolnego. Rodzice mogą być bezpośrednimi przekazicielami wiedzy, ale także oddziaływać poprzez swój wpływ na sytuacje, w których dziecko ją nabywa, takie jak dobór lektur czy korzystanie z mediów. W przekazie międzypokoleniowym istotna jest nie tylko treść zainteresowań, ale sam fakt ich występowania w danej rodzinie, nastawienie poznawcze, nawyk pielęgnowania pasji. Godna uwagi jest także wspólnota zainteresowań młodzieży i dorosłych, większa niż we wcześniejszych pokoleniach. Rozwijanie nowych zainteresowań przez przedstawicieli starszego pokolenia pod wpływem dzieci jest jednym z przejawów kultury prefiguratywnej, opisywanej przez Margaret Mead. Międzypokoleniowy przekaz zainteresowań zachodzi także w innych środowiskach: w szkole oraz w mediach.

Słowa kluczowe: Zainteresowania, zainteresowania sztuką, transmisja międzypokoleniowa, młodzież, kultura.

Wstęp

Znaczenie przypisywane zainteresowaniom we współczesnych społeczeństwach jest bardzo duże. Odgrywają one znaczącą rolę w charakteryzowaniu osobowości poszczególnych osób oraz postrzeganiu ich przez otoczenie, w którym funkcjonują. Młodzi ludzie pielęgnowanie swoich zainteresowań uważają na ogół za niezbędny element codziennego życia, rodzaj „koniecznego luksusu”, który daje wytechnienie od szkoły, studiów i pracy, jest wyrazem dbałości o siebie

i własny rozwój. Wyniki badań ankietowych przeprowadzonych w roku szkolnym 1999/2000 wśród licealistów we Wrocławiu (Wurszt, 2001, s. 41–43) wskazują, że niemal 95% uczniów ma pewne zainteresowania hobbistyczne.

W odróżnieniu od potocznego rozumienia terminu „zainteresowanie” psycholodzy i pedagodzy zwracają uwagę, że musi być w nich obecny zarówno aspekt działaniowy, jak i poznawczy. Przyjmując za Antonią Gurycką, że zainteresowanie to: „względnie trwała obserwowalna dążność do poznawania otaczającego świata, przybierająca postać ukierunkowanej aktywności poznawczej o określonym nasileniu, przejawiająca się w selektywnym stosunku do otaczających zjawisk, to znaczy: 1 – w dostrzeganiu określonych cech przedmiotów i związków, zależności między nimi, a także wybranych problemów; 2 – w dążeniu do ich zbadania, poznania, rozwiązania oraz 3 – w przeżywaniu różnorodnych uczuć (pozytywnych i negatywnych) związanych z nabywaniem i posiadaniem wiedzy” (Gurycka, 1989, s. 33–34), można uznać, że zainteresowania zaczynają się pojawiać u dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym, a trwałe zainteresowania kształtują się dopiero u nastolatków.

Na kształt zainteresowań znaczący wpływ mają trzy główne środowiska: rodzina, szkoła i grupa rówieśnicza. O znaczeniu grupy rówieśniczej powiedziano i napisano wiele. Znacznie mniejszą wagę przykładą się do oddziaływań międzypokoleniowych, choć badania wskazują, że nie tracą one znaczenia mimo przemian cywilizacyjnych, które w innych obszarach mogą prowadzić do pogłębiania się luki międzypokoleniowej. Dlatego aspekt międzypokoleniowego przekazu zainteresowań może stać się istotnym tematem badań.

Oddziaływania międzypokoleniowe w rodzinie – indywidualne przypadki

Znaczenie oddziaływań międzypokoleniowych potwierdzają wyniki badań, które przeprowadziłam na potrzeby pracy doktorskiej na temat zainteresowań kulturalnych młodzieży (Sasin, 2013). Praca dotyczyła oddziaływania mediów w kształtowaniu zainteresowań, nie dotyczyła zatem bezpośrednio zjawiska międzypokoleniowości. Mimo to temat ten pojawił się podczas wywiadów, które były częścią wykonanych badań.

Związek między funkcjami kulturotwórczymi mediów regionalnych oraz zainteresowaniami kulturalnymi młodzieży licealnej badałam na przykładzie mediów łódzkich różnego rodzaju: prasy, radia, telewizji oraz Internetu. Badania prowadzone były w 2008 i 2009 r., a procedura badawcza obejmowała trzy zróżnicowane metody: badania ilościowe (sondaż diagnostyczny), badania jakościowe (wywiad swobodny z elementami narracji) oraz typową dla badań medioznawczych analizę treści przekazów medialnych. Celem tak zróżnicowanego doboru metod było jak najszersze i najgłębsze zbadanie tematu i ukazanie go w zróżnicowany sposób.

Kształtowanie się zainteresowań kulturalnych uzależnione jest od wielu czynników, związanych zarówno ze środowiskiem domowym, szkolnym, pozaszkolnym, jak i z szeroko rozumianą kulturą masową (tu plasuje się oddziaływanie mediów). Podczas wywiadów, starając się rekonstruować proces pojawienia się i rozwoju swoich zainteresowań, badani poruszali więc wiele różnych kwestii. Często wypowiadali się na temat stosunków z osobami bliskimi, opisywali wybrane aspekty relacji międzypokoleniowych w rodzinie i poza domem. Wiek rozmówców – 18–19 lat – sprawia, że wyniki badań można uznać za wartościowe także z punktu widzenia problematyki międzypokoleniowego uczenia się. Młodość w tym wieku znajduje się bowiem u progu okresu kształtowania tożsamości społecznej pokolenia, która przypada na czas od 19 do 26 roku życia (Wrzesień, Żurek, Przybył, 2005). Jest to okres najsilniejszej pokoleniotwórczej aktywności, kiedy jednocześnie kształtują się tożsamość indywidualna i społeczna tożsamość pokolenia, a młodzi ludzie są pełnoprawnymi podmiotami międzypokoleniowych relacji.

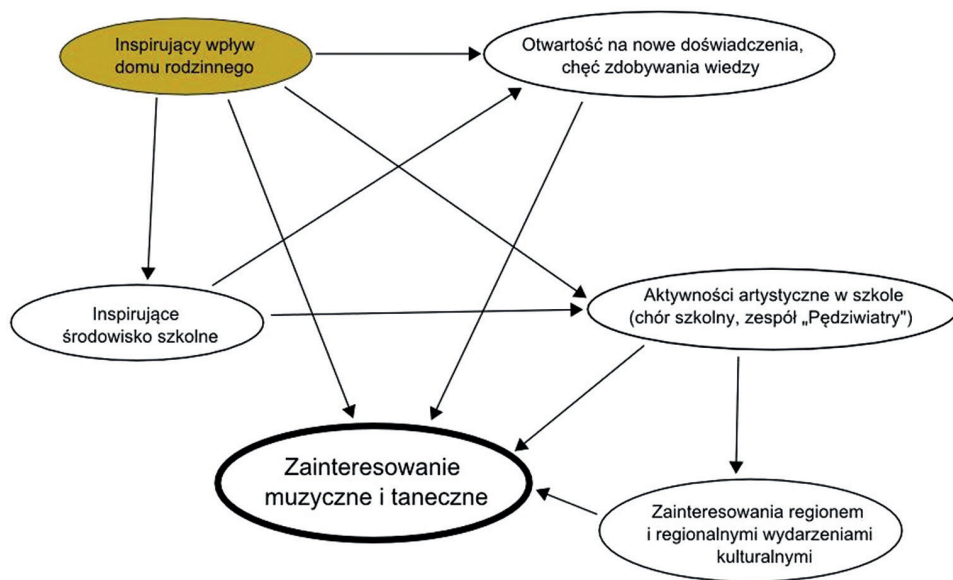
Wywiady przeprowadzono z sześcioma osobami, wyłoniętymi na drodze doboru celowego spośród niemal 300 ankietowanych. Każda z osób reprezentowała odmienny zakres uczestnictwa w kulturze i odmienny wzór korzystania z mediów regionalnych, co stwierdzono na podstawie wyników badań ankietowych. U czterech osób wpływ rodziny zaznaczył się w znaczącym stopniu, z czego u trzech wpływ ten miał przede wszystkim charakter międzypokoleniowy. W formie graficznej przedstawiają to tzw. sieci przyczynowe. Na wykresach można zauważyć, jaką wagę ma oddziaływanie rodziny (wyróżnione kolorem tła) w porównaniu z innymi czynnikami kształtowania zainteresowań. Należy ono do czynników najbardziej podstawowych, z których wywodzą się inne typy oddziaływań, w tym oddziaływanie mediów, a nawet szkoły.

Marcin to osoba o wyjątkowo szerokich, a jednocześnie silnych, ugruntowanych zainteresowaniach. Zainteresowania muzyczne i taneczne, które wysuwają się u niego na pierwszy plan, datują się od dzieciństwa i zostały rozbudzone w domu przez rodziców (por. wykres 1). Z czasem ich treść podlegała pewnej modyfikacji, wciąż jednak są to zainteresowania artystyczne, związane z muzyką. Początkowo chłopiec grał na sprezentowanej przez rodziców gitarze dziecięcej. Ponieważ nie został przyjęty do szkoły muzycznej, zaczął tańczyć w zespole „Pędziwiatry”. Jako uczeń szkoły podstawowej śpiewał też w chórze szkolnym. Aktywność związana z tańcem obecna jest w jego życiu do dziś. Wybór kierunku studiów nie jest jednak powiązany z zainteresowaniami artystycznymi (studia prawnicze).

Wpływ rodziny u Marcina zaznacza się też w kształtowaniu zainteresowań szeroko pojętymi wydarzeniami regionalnymi: historią, geografą i polityką. Badany nie potrafi wskazać konkretnej osoby, która zainspirowałaby go do takiej aktywności, sądzi jednak, że znaczenie miał ogólny klimat poznawczy panujący w domu:

Już w podstawówce zainteresowałem się regionem, szczególnie Łodzią. Chodziłem na różnego rodzaju konkursy. W sumie trudno określić początki. Nie było żadnej konkretnej osoby, która by mnie do tego inspirowała. Moi rodzice nie są znawcami Łodzi. Mama jest geografem... może trochę przez tę geografię, trochę się nią też interesuję. Może jakieś książki, bo sporo ich było w domu.

Zainteresowania regionem rozpoczęły się u Marcina od pasji historycznej, a później ich zakres rozszerzył się. Sprzyjały im sukcesy, jakie chłopak osiągał w szkolnych konkursach na ten temat.

Wykres 1. Wpływ przekazu międzypokoleniowego w domu rodzinnym na kształtowanie się zainteresowań sztuką u Marcina. Sieć przyczynowa

Michał interesuje się muzyką klasyczną. Początki tej pasji przypadły na czas długiej choroby – okres, kiedy chłopak miał więcej wolnego czasu i jednocześnie ograniczone możliwości zagospodarowania go (pobył w szpitalu). Badany zwraca uwagę na wpływ domu rodzinnego, choć nie dotyczy on konkretnego gatunku muzyki, a raczej zwyczaju jej słuchania i uwrażliwienia na brzmienie:

Wcześniej miałem styczność z jazzem, bo mój tata dużo tego słuchał, ale bardziej podoba mi się fortepian i utwory z gitarą. Chciałem się na tym skupić.

Dopiero później w procesie rozwoju zainteresowań pojawiło się oddziaływanie mediów (Michał rozpoczął kolekcjonowanie płyt z arcydziełami muzyki klasycznej, dołączanych do „Gazety Wyborczej”, korzystał też z zasobów Internetu); gdyby nie dom rodzinny, być może nie odegrałyby one znaczącej roli.

W kształtowaniu się zainteresowań sztuką u Michała istotne okazały się także inne czynniki, uwidocznione na wykresie 2: pasja społecznikowska, którą zapoczątkowała przynależność do harcerstwa – jedna z wypowiedzi badanego:

Wszystkie moje obecne działania, w które się angażuję, są związane z harcerstwem, bo ono wchodzi w bardzo wiele płaszczyzn kulturalnych: imprezy sportowe, muzyczne, teatr, rajdy piesze. Człowiek poznaje nowych ludzi, wchodzi w nowe relacje i tak to się dzieje –

oraz negatywna opinia na temat kultury masowej, która skłoniła go do zwrócenia uwagi na bardziej elitarną muzykę poważną.

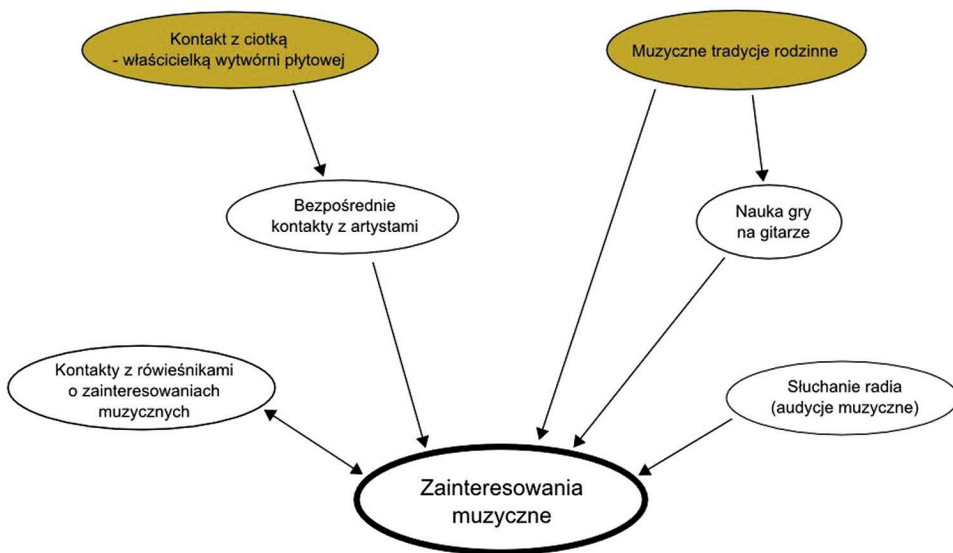
Wykres 2. Wpływ przekazu międzypokoleniowego w domu rodzinnym na kształtowanie się zainteresowań sztuką u Michała. Sieć przyczynowa

Przykładem wyjątkowo silnego wpływu rodziny jest historia Sandry. Jej ciotka jest właścicielką wytwórni płytowej:

W mojej rodzinie bardzo dużo osób zajmuje się muzyką. Ciocia ma własną wytwórnię płytową. Zaczęła mi pokazywać różne „kawałki”, konkretne utwory, głównie hip-hopowe i folkowe. Zdarzało się, że byłam przy spotkaniach z artystami, mogłam z nimi porozmawiać. Dzięki cioci mam dostęp do wielu płyt.

Sandra muzyką interesuje się intensywnie od ok. pięciu lat, jednak już w szkole podstawowej uczyła się grać na gitarze.

Oprócz wpływu rodziny w kształtowaniu zainteresowań sztuką u Sandry istotne okazały się także inne czynniki (por. wykres 3). Chęć zdobycia akceptacji w środowisku rówieśniczym powoduje wybieranie preferowanych przez rówieśników zainteresowań, zarówno w zakresie treści, jak i form ich przejawiania, co wiąże się z preferowanymi sposobami spędzania wolnego czasu. Zachowanie tego typu u nastolatków sprzyja powstawaniu swego rodzaju mody, która jest dodatkowo podtrzymywana i lansowana przez media. Wpływ mediów zaznacza się silnie zwłaszcza w przypadku radia, które Sandra uważa za medium wyjątkowo nowoczesne, odpowiadające potrzebom i oczekiwaniom współczesnej młodzieży. Preferuje radiowe audycje muzyczne.

Wykres 3. Wpływ przekazu międzypokoleniowego w domu rodzinnym na kształtowanie się zainteresowań sztuką u Sandry. Sieć przyczynowa

Z rozmowy z badanymi wynika, że zainteresowanie sprawami regionalnymi, w tym regionalnymi wydarzeniami kulturalnymi, jest większe u osób, które aktywną postawę mogły obserwować w domu rodzinnym, natomiast znikome u tych, których domownicy nie interesowali się regionem i nie korzystali z mediów.

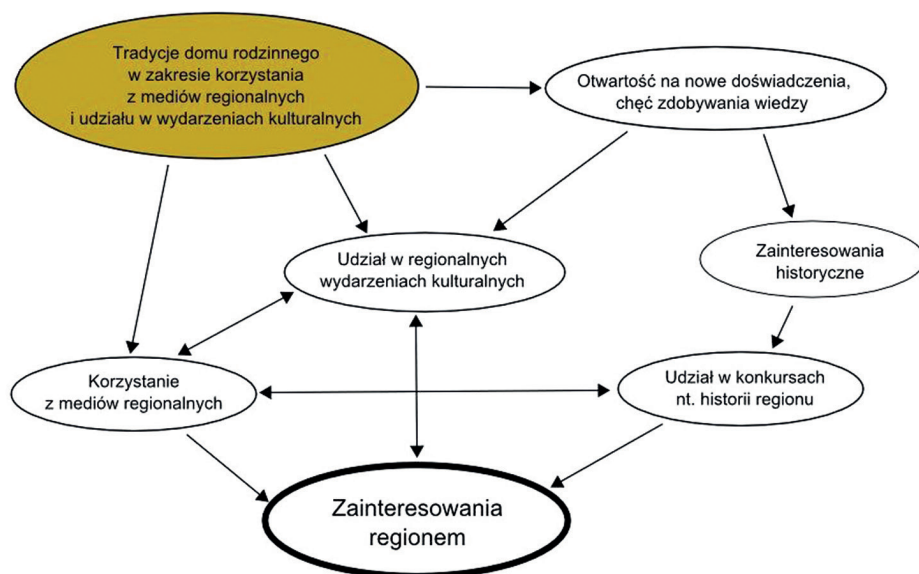
Przykładem osoby podchodzącej obojętnie do wydarzeń dziejących się w Łodzi i okolicach jest Joanna; z jej relacji wynika, że taką postawę wyniosła z domu rodzinnego. Brak zainteresowania regionem uwidaczniał się tam między innymi w braku zwyczaju korzystania z mediów regionalnych. Dziewczyna wyjaśnia:

U mnie w domu raczej nie czyta się gazet, z wyjątkiem czasopism z programem telewizyjnym.

Przeciwną postawę reprezentuje Marcin. Spośród sześciorga badanych dysponuje on najwyższym stopniem znajomości zarówno Łodzi, jak i działających tu mediów regionalnych. Był członkiem Forum Młodych przy Urzędzie Miasta Łodzi, brał udział w konkursach wiedzy o swoim mieście (między innymi „Województwo w sercu Polski”), doskonale orientuje się w ofercie łódzkich instytucji kulturalnych. Źródła tych zainteresowań i splot różnorodnych oddziaływań przedstawiono graficznie na wykresie 4. Z wypowiedzi Marcina wynika, że za najistotniejszy czynnik uważa on oddziaływanie domu rodzinnego:

Ja dwa czy trzy lata temu interesowałem się intensywnie polityką i oglądałem sporo telewizji, m.in. wszystkie regionalne informacje. Przyzwyczailem się. W rodzinie ludzie się interesują tym, co dzieje się na miejscu, nie tylko w Warszawie.

Niewątpliwie istotne znaczenie ma także postawa badanego wobec świata: cechuje go otwartość na nowe doświadczenia i chęć zdobywania wiedzy. Przyznał natomiast, że szkoła w znikomym stopniu rozbudza u uczniów zainteresowanie regionem.

Wykres 4. Wpływ przekazu międzypokoleniowego w domu rodzinnym na kształtowanie się zainteresowań wydarzeniami regionalnymi u Marcina. Sieć przyczynowa

Pewne informacje na temat międzypokoleniowego przekazu zainteresowań dały także wyniki ankiet, będących częścią wspomnianych badań. Według stereotypowych wyobrażeń, w okresie dojrzewania nastolatki często traktują swoje zainteresowania jako wyraz buntu przeciw starszemu pokoleniu, wybierają więc rodzaje aktywności jak najdalsze od upodobań starszych, kontestując wpajane im wartości. Odpowiedzi ankiety wskazują, że ten stereotypowy obraz nie zawsze znajduje pokrycie w rzeczywistości. Niemal 55% badanych zadeklarowało bowiem, że ich zainteresowania podzielane są zarówno przez znajomych (rówieśników), jak i przez rodzinę.

W ankiecie znalazło się też pytanie o inspiracje ze strony innych osób w rozwoju zainteresowań kulturalnych. Tutaj znowu ujawnia się duża rola rodziny: wiele osób przyznaje, że inspiruje się działaniami współdomowników, takich jak ojciec czy starszy brat. Świadczą o tym między innymi następujące wypowiedzi (to pytanie ankiety miało charakter otwarty):

Mój brat i tata są muzykami więc czas temu poświęcają.

Raczej nie [inspiruję się działaniem osób z najbliższego otoczenia], choć zainteresowaniem do danego rodzaju muzyki i zespołu „zaraził” mnie ojciec.

Inspiruję się działaniem otoczenia, w jakim przebywam: znajomi, rodzina.

Prawidłowości oddziaływań rodzinnych w przekazie zainteresowań

Wyniki przedstawionych badań, literatura przedmiotu i codzienne obserwacje pozwalają pokusić się o sformułowanie pewnych prawidłowości dotyczących międzypokoleniowego przekazu zainteresowań.

Choć ilość bodźców oddziałujących na dzieci i młodzież jest znacznie większa niż jeszcze 10 czy 20 lat temu, czemu sprzyja między innymi powszechny dostęp do Internetu i bogactwo innych mediów oraz szeroka oferta zajęć i działań pozaszkolnych, przekaz międzypokoleniowy wciąż odgrywa znaczącą rolę w kształtowaniu zainteresowań.

Przejawiane zainteresowania są jednym z aspektów zjawiska określanego w socjologii jako *habitus*: „łączny rezultat oddziaływań socjalizacyjnych, jakim podlega w ciągu życia jednostka, rezultat interioryzowanych przez nią społecznych norm i wartości, tj. całokształt nabytych przez nią i utrwalonych dyspozycji do postrzegania, oceniania i reagowania na świat zgodnie z ustalonymi w danym środowisku schematami” (Szacki, 2006, s. 894). *Habitus* może więc decydować o postawie, jaką młodzi ludzie przyjmują względem dóbr kultury: czy uważają je za istotne i warte uwagi, a ich znajomość – za jeden z wyznaczników wykształcenia i ogłady. *Habitus* przyswojony w środowisku rodzinnym staje się podstawą re-

cepcji wiadomości i umiejętności szkolnych, zaś zdobyty w szkole przyczynia się do percepcji pozaszkolnych przekazów kulturowych i naukowych (Narkiewicz-Niedbałec, 2006, s. 106).

Wpływ rodziny wymieniany jest jako jeden z najważniejszych czynników przez badaczy zajmujących się zagadnieniem zainteresowań. D.E. Super wymienia następujące czynniki: rodzina, środowisko, poziom społeczno-ekonomiczny, dziedziczność, uzdolnienia, ewentualne traumatyzujące przeżycia w dzieciństwie i w okresie dorastania. Pozostałe istotne czynniki to: płeć, dojrzałość fizyczna, wartości, aprobaty otoczenia, identyfikacje, skłonności społeczne lub stadne oraz inne sposoby przystosowania, obraz samego siebie i przyjmowanie ról zawodowych (Super, 1972). Na niemal wszystkie te czynniki znaczący wpływ mają warunki panujące w rodzinie.

Wczesny etap życia jednostki jest dla rozwoju zainteresowań znaczący, podobnie jak dla niemal wszystkich dziedzin rozwoju. Świadczy o tym między innymi fakt, że zaobserwowano wpływ traumatyzujących przeżyć z dzieciństwa i okresu dorastania, podczas gdy doświadczenia z końca okresu dorastania i wieku dorosłego wydają się odgrywać stosunkowo niewielką rolę. Rodzina, zwłaszcza we wczesnym etapie życia, dostarcza wzorców zachowań, formułuje oczekiwania wobec dzieci, oddziałuje także poprzez swój status społeczno-ekonomiczny oraz układ ról, jakie narzuca swoim członkom. „Rodzina jest również sceną, na której rozgrywa się dramat” – pisze D.E. Super, zwracając uwagę na jej znaczenie w rozwoju zainteresowań (Super, 1972, s. 204). Rodzina powinna tworzyć możliwość bezpośredniego wyrażania własnych potrzeb, skłonności i możliwości. Obecnie nie jest już zgodne z prawdą spostrzeżenie Antoniny Guryckiej, która pisała, że świadomość kierowania rozwojem dziecka i rozwojem jego zainteresowań jest w rodzinie bardzo niska. Współcześnie obserwuje się szereg przemysłanych i konsekwentnych działań rodziców, nakierowanych na rozwój zainteresowań dzieci. Ma to jednak miejsce głównie we wczesnym okresie ich życia. Gimnazjaliści i licealiści mają już znacznie większą swobodę samodzielnego wyboru. Można więc stwierdzić, że w rozwoju zainteresowań rodzina odgrywa decydującą rolę we wcześniejszych etapach życia dziecka, u nastolatków zaś ciężar wpływu przesunął się na środowisko zewnętrzne: szkołę, rówieśników i media.

W zjawisku zainteresowań duży jest udział czynnika poznawczego, ponieważ zainteresowania mają największą szansę ujawnić się nie wtedy, gdy nic na dany temat nie wiemy, ale gdy występuje określony poziom wiedzy, pozwalający zdać sobie sprawę z własnej niewiedzy. Zwraca na to uwagę D.E. Berlyne: „Ciekawość poznawcza nie jest największa w przypadku największej ignorancji, lecz wzrasta aż do pewnego punktu w miarę wzrastania wiedzy” (Berlyne, 1969, za: Gurycka, 1989, s. 151). Rola rodziców wyraża się tu w przekazywaniu wiedzy, a ten proces, zwłaszcza we wczesnym okresie życia i rozwoju dziecka, w znacznym stopniu zachodzi w domu. Z im młodszym dzieckiem mamy do czynienia, tym większą rolę w jego socjalizacji poznawczej odgrywa środowisko rodzinne. Nie zawsze

rodzice są bezpośrednimi przekazicielami wiedzy, ale mają znaczący wpływ na sytuację, w której dziecko ją nabywa, takie jak dobór lektur czy korzystanie z mediów. W ostatnich latach pojawia się coraz więcej propozycji aktywnego spędzania wolnego czasu dla rodziców z dziećmi. Dzięki ciekawej ofercie filharmonii, muzeów, domów kultury itp. rodzice mogą być towarzyszami własnych dzieci w eksplorowaniu wybranej dziedziny sztuki, a nawet samemu poszerzać wiedzę i umiejętności. Podczas zajęć typu warsztatowego uczą się, często przy okazji, jak można spędzać z dzieckiem twórczo czas.

Zainteresowania są w dużym stopniu związane z nauką szkolną, choćby dlatego, że wiedza nabywana podczas zajęć z określonych przedmiotów stymuluje pojawianie się nowych zainteresowań. Rola rodziców wyraża się tu w popieraniu starań uczniów i żywym stosunku do ich osiągnięć, wyrażaniu radości z sukcesów oraz pomocy w przezwyciężaniu pojawiających się trudności. Zwykle postawy rodziców nie są jednakowo żywe i pełne zaangażowania w przypadku wszystkich przedmiotów nauki szkolnej; ich preferencje często wynikają z własnych szkolnych doświadczeń oraz żywionych przekonań na temat ważności danego przedmiotu i dziedziny wiedzy w życiu i dalszym kształceniu. W ten sposób rodzice, często nieświadomie, oddziałują na zainteresowania swych dzieci.

Przekaz międzypokoleniowy zachodzi także wtedy, gdy treść zainteresowań dziecka w szczegółach różni się od zainteresowań rodzica. Niektóre z nich w kolejnym pokoleniu przybierają nieco inną formę lub treść, np. zainteresowania tańcem mogą dotyczyć innych gatunków tej sztuki, zainteresowania literaturą innego sposobu ich realizowania: w jednym pokoleniu głównie czytanie, w kolejnym – samodzielne próby literackie itp. Zmianom w ich treści sprzyjają przemiany we wszystkich dziedzinach ludzkiego życia, w tym w dziedzinie kultury. Dynamiczne zmiany w kulturze sprawiają, że jakakolwiek klasyfikacja treści zainteresowań w krótkim czasie ulega dezaktualizacji, a w każdym razie znacznie zmienia się to, co kryje się pod określonymi pojęciami. Można to zaobserwować na przykładzie tabeli pt. *Treści zainteresowań dzieci i młodzieży szkolnej*, zamieszczonej w książce *Rozwój i kształtowanie zainteresowań* Antoniny Guryckiej (1989, s. 62–63). Wśród zainteresowań związanych ze sztuką wymienione są tam: rysunek, rzeźba, plastyka; taniec; śpiew; muzyka; żywe słowo, aktorstwo; fotografia, film; kukielkarstwo. Obecnie kukielkarstwo nie tylko wśród uczniów, ale i wśród dorosłych niemal całkiem zanikło, przetrwało jedynie w pracowniach teatrów lalkowych i w gronie osób kultywujących zwyczaje z przeszłości; termin ten funkcjonuje także w nowym znaczeniu: większości współczesnych nastolatków kojarzy się z techniką animacji komputerowej. Film i fotografia dzięki rozwojowi technologii i znacznie większej dostępności sprzętu przybrały zupełnie nowe oblicze. By zajmować się fotografią, niekonieczna jest np. ciemnia – takowe zwykle znajdowały się przy szkołach lub domach kultury, co sprawiało, że zainteresowania fotograficzne najczęściej rozwijane były w formie zorganizowa-

nej. Znacząca zmiana nastąpiła także w zakresie aktywności określonej mianem „żywe słowo i aktorstwo”. Pojawienie się nowych zainteresowań jest możliwe dzięki rozwojowi cywilizacji i kultury; z tego powodu powstają pewne dziedziny zainteresowań, np. grafiką komputerową lub cyberprzestrzenią, inne zaś tracą popularność.

W przekazie międzypokoleniowym istotna jest nie tylko treść zainteresowań, ale sam fakt ich występowania w danej rodzinie. Liczy się stosunek rodziców do aktywności nie przynoszącej dochodów i realnych korzyści, a przeciwnie – niejednokrotnie wymagającej nakładów, ale za to korzystnie wpływającej na rozwój jednostki – aktywności, jaką są zainteresowania. Znaczenie domu rodzinnego dotyczy więc przede wszystkim nastawienia poznawczego, otwartości wobec świata, nawyku pielęgnowania własnych pasji – takie postawy przekazywane są z pokolenia na pokolenie. Dzieci z rodzin, gdzie do rozwijania zainteresowań przywiązywano dużą wagę, nie szczędzono na nie czasu ani środków, są bardziej skłonne także w dorosłym życiu pielęgnować tę sferę własnej aktywności, choć jej charakter może być odmienny. Wzorce wyniesione z domu mają bowiem szczególnie dużą siłę oddziaływania, a zwyczaje, także te związane ze spędzaniem wolnego czasu i obcowaniem z dobrami kultury, są wyjątkowo trwałe.

Postawy rodzicielskie a rozwój zainteresowań

Międzypokoleniowy przekaz zainteresowań związany jest także ze zdolnościami, w których występuje znaczący czynnik dziedziczny i które są jednocześnie silnie skorelowane z zainteresowaniami. Wpływ postaw rodziców na rozwój uzdolnień dzieci znalazł się w orbicie zainteresowań Henryka Sikory (Sikora, 2006). Autor w zasadzie utożsamia zdolności realizacyjne (zwane też rzeczywistymi) z zainteresowaniami, ale zauważa, że związek między zdolnościami potencjalnymi a zainteresowaniami nie zawsze występuje. Z wyników przytaczanych przez niego badań wynika, że zainteresowania dzieci w mniejszym stopniu korelują z ich wrodzonymi uzdolnieniami, w większym zaś – z zainteresowaniami rodziców, co wskazuje na decydujący wpływ wspólnego spędzania czasu wolnego.

Autor odwołuje się do stosowanej w literaturze polskiej typologii postaw rodzicielskich Marii Ziemskiej, traktując ją jako punkt wyjścia do swoich rozważań. Można przyjąć, że postawy, które sprzyjają rozwojowi uzdolnień dziecka, sprzyjają jednocześnie rozwojowi jego zainteresowań zarówno skorelowanych z tymi zdolnościami, jak i innych. Postawy pożądane to: akceptacja dziecka, współdziałanie z nim i uznanie jego praw połączone z dawaniem mu swobody. Do niepożądanych należy zaliczyć postawy: odtrącającą, unikającą, nadmiernie chroniącą i nadmiernie wymagającą.

Postawa odtrącająca połączona z nadmiernym dystansem uczuciowym i dominacją rodziców powodują, że nie reagują oni na okazywane przez dzieci zainteresowania i uzdolnienia; w takiej sytuacji dzieci mogą tracić entuzjazm do swoich działań, gdyż nie widzą ich celu. Jest to ważne zwłaszcza w wieku przedszkolnym i młodszym szkolnym, kiedy dzieci bardzo łakną aprobaty rodziców. W wieku młodzieńczym taki stosunek rodziców wobec dzieci może skutkować tym, że będą one bezkrytycznie poszukiwać wzorców w środowisku rówieśniczym, co grozi niewłaściwymi, a nawet niebezpiecznymi wyborami. Podobne skutki może przynieść nadmierny dystans połączony z nadmierną uległością rodziców w stosunku do dziecka, która to postawa jest przepełniona obojętnością; cechują ją luźne kontakty z dzieckiem.

Dominacja rodziców w połączeniu z nadmiernym skoncentrowaniem na dziecku to komponenty postawy nadmiernie wymagającej. Dziecko postawione wobec wymagań przerastających jego możliwości, a niekiedy po prostu niezgodnych z zainteresowaniami, wzrasta pod presją rodzicielskiego autorytetu. Uniemożliwia to jego swobodny rozwój indywidualny, również w sferze zainteresowań. Nawet jeśli takie dziecko osiąga znaczące sukcesy w wymaganej przez rodziców dziedzinie, nie odczuwa radości z podejmowanych działań i osobistej satysfakcji.

Niekorzystna wychowawczo jest również postawa nadmiernie chroniąca, która łączy przesadną koncentrację na dziecku i uległość wobec niego. Taka postawa również hamuje rozwój indywidualnych zainteresowań, ponieważ rodzice, w imię niewłaściwie pojętego dobra dziecka, ograniczają jego swobodę i samodzielność.

Rozwojowi uzdolnień i zainteresowań sprzyja w pełni jedynie postawa akceptacji, współdziałania rodziców z dzieckiem oraz respektowania jego praw i właściwie pojmowanej swobody. Postawa współdziałająca polega na autentycznym zaangażowaniu w sprawy dziecka, zainteresowaniu jego zabawą i pracą, w tym aktywnością w zakresie zainteresowań. Rodzice prezentujący taką postawę pomagają dziecku poszerzać jego wiedzę, biorą udział w rozwiązywaniu jego problemów, chwalą wysiłki. Wzrastanie w takim środowisku sprzyja rozbudzaniu zamiłowań i zainteresowań. Istotną rolę odgrywa także uznanie praw dziecka, rozumiane jako stawianie mu adekwatnych wymagań w połączeniu z szacunkiem dla indywidualnych zachowań. Tacy rodzice przejawiają skłonność do świadomych intelektualnych oddziaływań na dziecko. Sprzyjającą eksploracji i poznawaniu świata samodzielność dziecka zapewniają rodzice, którzy dają mu swobodę odpowiednią dla jego fazy rozwojowej.

Reasumując, rozwojowi zainteresowań i uzdolnień najbardziej sprzyja „dom, w którym panuje odpowiedni klimat, w którym są zaspokajane potrzeby dziecka, a ono ma możliwość samorealizacji” (Sikora, 2006, s. 234). Takie środowisko rodzinne oddziałuje nie tylko w dzieciństwie, ale kształtuje intelektualne i emocjonalne postawy dziecka wobec świata na całe jego dalsze życie.

Mechanizmy transmisji międzypokoleniowej

W socjologii wychowania wyróżnia się cztery typy napięć między przedstawicielami różnych pokoleń w rodzinie: antagonizację, koegzystencję, kooperację i asymilację (Wrzesień, 2003). Sednem antagonizacji jest konflikt między pokoleniami, brak wymiany informacji, ograniczanie interakcji do niezbędnego minimum, wrogie zachowania wzajemne, zanik transmisji międzykulturowej. Koegzystencja cechuje się izolacją grup pokoleniowych, ograniczonym przepływem informacji i niezbyt dużą intensywnością interakcji. W rodzinach, w których dominuje kooperacja, występuje selektywność przepływu informacji, niezbyt intensywna i silnie oceniana transmisja kulturowa, kontakty nacechowane wzajemną manipulacją. Asymilację zaś cechuje znaczne przenikanie norm, wartości i wzorów zachowań w relacjach między pokoleniami rodziców i dzieci, częstotliwość i intensywność interakcji jest tu bardzo wysoka, przy czym pewne typy informacji podlegają silnej kontroli. Choć transmisja międzypokoleniowa w typie asymilacyjnym jest cenzurowana i nie można jej określić mianem pełnej, wydaje się, że mimo wszystko jest to typ najbardziej pożądanym z punktu widzenia przekazywania wartości kulturowych.

Wyróżniono trzy podstawowe mechanizmy transmisji międzypokoleniowej: naśladownictwo, modelowanie i identyfikację (Rostowska, 1995). Każdy z nich odgrywa pewną rolę w procesie transmisji zainteresowań. Naśladownictwo, które można określić jako „kopiowanie zachowania innych osób lub wzorowanie się na tymże zachowaniu” (Rostowska, 1995, s. 19), odgrywa największą rolę we wczesnym okresie życia, gdy dzieci naśladują pewne aspekty zachowania dorosłych. Identyfikacja – „upodabnianie się podmiotu do innej jednostki będącej modelem” (Rostowska, 1995, s. 27) – odgrywa znaczącą rolę w procesie formowania się ról społecznych, dotyczy więc zwłaszcza przekazu zainteresowań zawodowych. Mechanizmem doskonalszym od naśladowania i identyfikacji jest modelowanie, polegające na kształtowaniu schematów spostrzeżeniowo-poznawczych, które warunkują odpowiednie formy zachowania się w określonych sytuacjach. Dzięki modelowaniu następuje przejmowanie pojęć, nabywanie nawyków i kształtowanie postaw, także w dziedzinie rozwoju zainteresowań.

Kolejne godne odnotowania zjawisko to stosunkowo duża – w porównaniu z wcześniejszymi pokoleniami – wspólnota zainteresowań młodzieży i dorosłych. Zjawisko to należy wiązać z dokonującymi się na naszych oczach zmianami w stylach wychowania młodego pokolenia. Jak zwraca uwagę Witold Wrzesień (2005), współcześnie obserwuje się zmiany relacji dorastającej młodzieży z rodzicami, a jedną z ważniejszych cech tej relacji jest przyjaźń. Przyjaźń między rodzicami a dziećmi, zwłaszcza w okresie dojrzewania, do niedawna była zjawiskiem rzadkim. Obecnie nie tylko staje się coraz częstsza, ale wręcz zastępuje przyjaźnię wśród rówieśników, gdzie relacje często zdominowane są przez rywalizację i interesowność.

Większość rodziców oraz nauczycieli staje się coraz bardziej tolerancyjnych w zakresie aktywności podopiecznych, także jeśli chodzi o sposób spędzania przez nich wolnego czasu. Coraz rzadziej oczekuje się, że zainteresowania młodzieży będą pokrywać się z tym, co bliskie jest starszemu pokoleniu. Jeśli tylko młodzi ludzie nie naruszają norm obyczajowych uznawanych w danym otoczeniu – a normy te znacznie się współcześnie liberalizują – mogą w większości przypadków liczyć na akceptację swoich działań. Można przypuszczać, że nie bez znaczenia jest tu upowszechnienie wiedzy na temat roli zainteresowań i swobodnej ekspresji w rozwoju osobowościowym i intelektualnym młodzieży.

Coraz częściej zdarza się nawet, że to przedstawiciele starszego pokolenia rozwijają nowe zainteresowania pod wpływem przykładu czy zachęty ze strony dzieci. Dotyczy to zwłaszcza korzystania ze zdobyczy współczesnej techniki, np. Internetu czy fotografii cyfrowej. Zjawisko to należy interpretować jako jeden z przejawów kultury prefiguratywnej, scharakteryzowanej przez Margaret Mead (Włodarczyk, 2003). M. Mead wyróżniła trzy typy kultury: w kulturze postfiguratywnej socjalizacja młodego pokolenia przebiega zgodnie ze wzorami i oczekiwaniami starszego pokolenia, bez tolerancji ani dowolności; w kulturze kofiguratywnej grupy pokoleniowe współistnieją w atmosferze tolerancji wobec wzajemnych postaw i zachowań, dominującym wzorcem dla członków społeczeństw są zachowania rówieśników, jednak starsze pokolenia nadal odgrywają ważną rolę, określając formy i granice zachowań osób młodszych; w kulturze prefiguratywnej, uznawanej przez badaczkę za kulturę przyszłości, starsze pokolenie zostaje „odsunięte na boczny tor”. Dorośli nie tylko uznają niezależność dzieci i młodzieży, ale w znacznym stopniu czerpią od nich postawy i wzorce zachowań.

Przejmowanie przez rodziców zainteresowań dzieci związane jest z panującym kultem młodości, opisywanym między innymi przez Adama Regiewicza (2007). Jak zwraca uwagę autor, współczesna kultura popularna wykazuje wiele cech przypisywanych młodości, takich jak: aktywność, bycie „tu i teraz”, natychmiastowość, intensywność doznań, spontaniczność. Ponieważ obecnie panuje kult młodości, a coraz więcej osób pragnie za wszelką cenę swą młodość przedłużyć, nie dziwi poszukiwanie jej atrybutów w kulturze. Pewnym fenomenem jest natomiast to, że rodzice przejmują wzory kulturowe swoich dzieci, mimo że „kultura młodzieżowa jest odrębnym podsystemem kulturowym z własnymi wzorami i wzorcami kulturowymi oraz wzorami zachowań komunikacyjnych” (Wrzesień, 2003).

Witold Wrzesień opisuje dwa subświaty życia codziennego w rodzinie z dziećmi nastoletnimi lub starszymi: subświat pokolenia rodziców i subświat pokolenia dzieci. To zróżnicowanie zarysowuje się już w rodzinach z dziećmi od wieku około 11 lat (Wrzesień, 2003). Przejawy istnienia subświata dzieci to m.in. dystansowanie się ich od systemu normatywnego rodziców na rzecz systemu grupy rówieśniczej. Istnienie tych subświatów nie jest zjawiskiem negatywnym: umożliwia dzieciom rozwój samodzielności i wspiera ich socjalizację. W zainteresowaniach można jednak dostrzec czynnik, który te subświaty ma szansę do siebie zbliżyć i przedstawicielom obu pokoleń odnaleźć ich część wspólną.

Środowisko rodzinne a zainteresowania twórcze

W historii sztuki można znaleźć wiele przykładów zarówno na to, że osoby utalentowane rozwijają się w sprzyjającym rodzinnym środowisku, jak i na to, że geniusz może wyrosnąć i objawić się mimo najbardziej niesprzyjających rodzinnych warunków. Zwykle łatwiej zapamiętać przykłady twórczych rodzin i rodów, w których określony rodzaj aktywności artystycznej przekazywano z pokolenia na pokolenie. Johann Sebastian Bach wywodził się z rodziny, w której od pokoleń trudniono się uprawianiem muzyki i już przed jego urodzeniem wielu jej członków parało się kompozycją. Wolfgang Amadeus Mozart zasłynął jako cudowne dziecko dzięki ojcu Leopoldowi, który, sam będąc muzykiem, kierował jego karierą. Z rodziny muzycznej wywodził się słynny twórca oper Gioachino Rossini – jego ojciec był miejskim trębaczem. Muzyką wypełniony był dom Fryderyka Chopina, którego ojciec, guwerner hrabiego Skarbka, grywał na skrzypcach, a matka – pianistka była pierwszą nauczycielką swego genialnego syna. To tylko kilka przykładów z jednej zaledwie dziedziny sztuki.

Mimo to Jonathan Feinstein, analizując problematykę kształtowania się szeroko pojętych zainteresowań twórczych (Feinstein, 2006), decydujące znaczenie przypisuje czynnikom wewnętrznym, znacznie mniejsze zaś – oddziaływaniu środowiska. „Spośród wszystkich bodźców, jakie na nas oddziałują, tylko niektóre przyciągają uwagę i prowadzą do rozbudzenia zainteresowań twórczych – zauważa. – Na tym etapie nie podejmujemy świadomych, wykalkulowanych decyzji co do przedmiotu zainteresowań – wstępny wybór dokonuje się spontanicznie, intuicyjnie, a nawet instynktownie. Często dopiero po pewnym czasie dana osoba zdaje sobie sprawę z tego, jak głębokie zainteresowanie się w niej obudziło. Nawet jeśli znajdujemy się pod wpływem sugestii lub zachowań innych osób, w istocie zainteresowanie wypływa z wnętrza nas samych, uwarunkowane jest funkcjonowaniem naszych zmysłów i wrażliwości” (Feinstein, 2006). Na poparcie tezy, że pewne zainteresowania twórcze są uwarunkowane czynnikami biologicznymi, J. Feinstein przywołuje przykłady naukowców i artystów, między innymi Charlesa Darwina i Paula Cezanne’a. Należy jednak pamiętać, że wybitni twórcy, przywoływani przez autora w przykładach, są wyjątkami, a ponadto – że instynktowne działania danej osoby i „funkcjonowanie naszych zmysłów i wrażliwości”, o jakich pisze J. Feinstein, także dokonuje się nie bez wpływu środowiska rodzinnego.

Choć badania wskazują na dużą rolę rodziny w przekazie zainteresowań, siła tych oddziaływań może być znacząco zróżnicowana w konkretnych przypadkach. Stało się to przedmiotem badań Teresy Rostowskiej (1995). Autorka, analizując transmisję międzypokoleniową w rodzinie w zakresie wybranych wymiarów osobowości, zajęła się między innymi przekazem zainteresowań zawodowych. Jest to szczególnie rodzaj zainteresowań, do których rodzice przywiązują dużą wagę z uwagi na to, że determinują one przyszłość dzieci w jednej z ważniejszych

dziedzin ludzkiej aktywności, jaką jest życie zawodowe. Możliwości przekazu tych zainteresowań są także bardziej różnorodne; wpływ na nie ma między innymi bezpośrednie dziedziczenie spuścizny – firmy, warsztatu itp. Autorka stwierdziła, że ojcowie i matki w większym stopniu wpływają na zainteresowania zawodowe córek niż synów. Synowie matek pracujących zawodowo nie identyfikują się z nimi pod względem zainteresowań zawodowych. Inni badacze podkreślają ponadto, że na decyzje zawodowe synów wpływ ma prestiż zawodu ojca oraz jego status społeczny i ekonomiczny, a także serdeczny stosunek syna do ojca (Rostowska, 1995).

Międzypokoleniowy przekaz zainteresowań poza środowiskiem rodzinnym

Pojęcie „transmisji międzypokoleniowej” w literaturze przedmiotu najczęściej odnosi się do środowiska rodzinnego (por. między innymi Rostowska, 1995). Należy jednak zwrócić uwagę, że międzypokoleniowy przekaz zainteresowań zachodzi także w innych środowiskach, choć wpływ domu rodzinnego rysuje się jako najsilniejszy i nie do zastąpienia. Pozarodzinne sposoby transmisji w przypadku młodzieży to środowisko szkolne oraz media, gdzie nadawcami komunikatów są z reguły przedstawiciele starszego pokolenia.

Szkołę wymienia się jako jedno z najważniejszych miejsc wprowadzania w kulturę oraz przekazywania postaw i wartości. Dbłość o kształtowanie zainteresowań, rozwój uzdolnień i zamiłowań uczniów należą do ważnych celów kształcenia ogólnego (Okoń, 1987, s. 77), choć jest to aspekt wciąż niedoceniany. J. Piaget postrzega nawet zainteresowania jako oś, wokół której powinien obracać się, koncentrować cały system edukacyjny. W rozwoju zainteresowań w środowisku szkolnym szczególną rolę odgrywają dwa rodzaje oddziaływań: program nauczania, czyli treści programowe, oraz metody ich przekazywania. Program nauczania odgrywa – w ramach danego kraju – rolę unifikującą, natomiast metody nauczania (mimo dążenia do ich ujednolicenia w szkolnictwie i wyraźnie zauważalnych trendów) – różnicującą. Badania J. Burskiej (z 1958 r., cyt. za: Gurycka, 1989, s. 146 i n.) potwierdzają istnienie zależności między zainteresowaniami uczniów klas V–VII a programem nauczania. Pojawienie się w programie nowych przedmiotów, takich jak biologia, historia, geografia czy chemia, wyprzedza u większości uczniów powstanie zainteresowań w tych dziedzinach.

Nauczyciele zaangażowani i pełni pasji, którzy starają się zarazić wychowanków swoim hobby, pozostają w pamięci uczniów. Wróćmy do omawianych wyżej wywiadów. Oto niektóre wypowiedzi:

Mam porównanie na przykładzie dwóch bardzo różnych nauczycielek od muzyki. Jedna tylko odbębniała lekcje, inna była pełna pasji i pociągnęła nas w tę stronę. Kwestia tego, by coś pokazać w odpowiedni sposób (Maja).

U mnie w szkole była jedna nauczycielka, pani od historii, która zachęcała nas do udziału w różnych imprezach, głównie Festiwalu Dialogu Czterech Kultur. Sama chodziła na wszystkie imprezy, opowiadała o tym uczniom, pokazywała nagrania i zdjęcia. (Sandra).

Podsumowanie

W sytuacji tak dynamicznych jak obecnie zmian cywilizacyjnych szczególnie istotne staje się podtrzymywanie przekazu dziedzictwa kulturowego i przekazu wartości, co umożliwia zachowanie ciągłości bytu społeczno-kulturowego. Sprzyja temu podtrzymywanie bliskich relacji międzypokoleniowych. Przytoczone wyżej przykłady dowodzą, że do istotnych sposobów pielęgnowania takich relacji należy przekaz zainteresowań.

Na tej płaszczyźnie następuje wzajemne uczenie się przedstawicieli różnych pokoleń: niekoniecznie sąsiadujących jak rodzice – dzieci, ale także bardziej od siebie oddalonych, jak dziadkowie – wnuczka. Buduje to autorytet osób starszych w oczach młodszych oraz ułatwia wzajemne zrozumienie, tolerancję dla wyborów i upodobań drugiej strony. Wspólne spędzanie czasu wolnego zacieśnia więzi emocjonalne między pokoleniami, co sprzyja przekazowi wartości. Dzięki kontaktom z osobami starszymi zmienne zainteresowania nastolatków mają szansę być bardziej stabilne, a więc także bardziej dogłębne.

Międzypokoleniowy przekaz w kształtowaniu zainteresowań jawi się w świetle badań jako niezwykle ważny i nie do zastąpienia. W związku z tym warto, by zarówno pedagodzy, jak i rodzice świadomi byli jego znaczenia. Instytucje kultury powinny zaś przygotowywać propozycje zajęć, w których wspólnie mogliby brać udział przedstawiciele różnych pokoleń. Po raz kolejny potwierdza się, że miejsce pierwotnej socjalizacji, jaką jest rodzina, nie może być łatwo zastąpione, a oddziaływania bezpośrednie – relacje z rodzicami czy pedagogami – górują nad oddziaływaniami pośrednimi, takimi jak przekazy medialne.

Bibliografia

- Feinstein J., 2006, *The Nature of Creative Development*, Stanford Business Book, Stanford, California.
- Gurycka A., 1989, *Rozwój i kształtowanie zainteresowań*, WSiP, Warszawa.
- Narkiewicz-Niedbalec E., 2006, *Socjalizacja poznawcza uczącej się młodzieży*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra.
- Okoń W., 1987, *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, PWN, Warszawa.
- Regiewicz A., 2007, *Popkultura bez dowodu czyli młodość we współczesnej kulturze popularnej*, [w:] R. Borkowski (red.), *Starość i młodość. Szkice o polityce, społeczeństwie i kulturze*, Uczelniane Wydawnictwa Naukowo-Dydaktyczne, Kraków.

- Rostowska T., 1995, *Transmisja międzypokoleniowa w rodzinie w zakresie wybranych wymiarów osobowości*, Wydawnictwo UŁ, Łódź.
- Sasin M., 2013, *Media regionalne a zainteresowania kulturalne młodzieży. Studium pedagogiczne*, Wydawnictwo UŁ, Łódź.
- Sikora H., 2006, *Postawy rodziców a rozwój uzdolnień plastycznych dzieci*, [w:] W. Limont, K. Nielek-Zawadzka (red.), *Dylematy edukacji artystycznej*, t. 2, *Edukacja artystyczna a potencjał twórczy człowieka*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków, s. 221–236.
- Super D.E., 1972, *Psychologia zainteresowań*, PWN, Warszawa.
- Szacki J., 2006, *Historia myśli socjologicznej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Włodarczyk E., 2003, *Kultura*, [w:] *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, t. II, red. T. Pilch, Warszawa, s. 952.
- Wrzesień W., 2003, *Jednostka – rodzina – pokolenie*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
- Wrzesień W., 2005, *Europejscy Poszukiwacze i specyfika ich relacji międzypokoleniowych*, [w:] W. Wrzesień, A. Żurek, I. Przybył (red.), *Rodzice i ich dzieci w tańcu pokoleń*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań, s. 123–172.
- Wurszt H., 2001, *Zainteresowania hobbistyczne młodzieży*. „Edukacja i Dialog”, nr 1, s. 41–43.

Intergenerational Transfer of Interests on the Example of an Interest in Arts

Summary: The author indicates the aspect of intergenerational transmission of interests, which is underestimated in pedagogical and psychological research. Its importance is confirmed by results of research, done by the author for her doctoral dissertation on cultural interests among youths. They reveal, that family intergenerational transmission is one of basic factors in the development of interests and it creates the other kinds of influence, for instance at school and in media. Family creates behavioral patterns and formulates expectations for children. Interests correlate with innate talents less than with interests of parents, what indicates decisive influence of the time, spent together by parents and children. Parents might transmit knowledge directly or influence situations like choosing readings or using media. Not only the content of interests, but also the fact, that they are important for family members, is significant for intergenerational transmission. The other phenomenon of great importance is the fact, that parents and children have common interests – nowadays it happens more often than in previous generations. More and more people of previous generations develop new interests influenced by their children, which is one of examples of prefigurative culture, described by Margaret Mead. Intergenerational transmission of interests takes place also in other educational situations: at school and on media.

Key words: Interests, interests in art, intergenerational transmission, youth, culture.